

ÖRÖKSÉGÜNK KÖNYVTÁRA 4.
(A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola kiadványai)

Soós Kálmán

BELPOLITIKAI HARC A MAGYAR KIRÁLYSÁGBAN
A XVII. SZÁZAD 60-AS ÉVEIBEN
(Az 1664–1670. évi főnemesi összeesküvés)

ÖRÖKSÉGÜNK KÖNYVTÁRA 4.
(A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola kiadványai)

Soós Kálmán

**BELPOLITIKAI HARC A MAGYAR KIRÁLYSÁGBAN
A XVII. SZÁZAD 60-AS ÉVEIBEN
(Az 1664–1670. évi főnemesi összeesküvés)**

II. RF KMF – „RIK-U” Kft.
Beregszász–Ungvár
2022

Az *Örökségünk Könyvtára* című könyvsorozatot a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 2020 folyamán indította útjára a kárpátaljai magyar közösség kultúrájának ápolása és a magyar kultúrának az ukrán nemzet tagjai körében történő bemutatása, népszerűsítése céljából. A könyvsorozat keretében Kárpátalja történetéhez, tudományos és kulturális életéhez kapcsolódó, korábban már közreadott kiadványok vagy akár eddig csak kézirat formájában elérhető művek kerülnek újrakiadásra, illetve első megjelentetésre magyar és ukrán nyelven. Jelen kiadvány – amely a könyvsorozat negyedik kötete – Soós Kálmán *Belpolitikai harc a Magyar Királyságban a XVII. század 60-as éveiben (Az 1664–1670. évi főnemesi összeesküvés)* című – 1993-ban a moszkvai Orosz Tudományos Akadémia Szlavisztikai és Balkanisztikai Intézetében a történelemtudományok kandidátusa tudományos fokozat megszerzése céljából megvédett – orosz nyelvű disszertációjának a magyar nyelvű fordítása.

Kiadásra előkészítette a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege, Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpontja,
valamint Történelem- és Társadalomtudományi Tanszéke.

A könyvsorozat szerkesztőbizottsága:

A szerkesztőbizottság elnökei: *dr. Orosz Ildikó, PhD, docens* (a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnöke) és *prof. dr. Csernicskó István, DSc* (a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektora)

A szerkesztőbizottság alelnöke: *dr. Fodor Gyula, PhD, docens* (a II. RF KMF tudományos és nemzetközi kapcsolatokért felelős rektorhelyettese)

Felelős szerkesztő: *Dobos Sándor* (a II. RF KMF Kiadói Részlegének vezetője)

Szerkesztőbizottsági tagok: *dr. Kész Barnabás, PhD* (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék), *Hutterer Éva* (Pedagógia és Pszichológia Tanszék), *dr. Kucsinka Katalin, PhD* (Matematika és Informatika Tanszék), *dr. Kohut Erzsébet, PhD* (Biológia és Kémia Tanszék), *dr. Gönczy Sándor, PhD* (Földtudományi és Turizmus Tanszék), *prof. dr. Kiss Éva* (Számvitel és Auditálás Tanszék), *Csordás László* (Filológia Tanszék), *dr. Kolozsvári István, PhD* (Fodor István Kutatóközpont), *Máté Réka* (Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont) és *dr. Molnár D. Erzsébet, PhD* (Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpont)

Szerző:

Soós Kálmán

Magyar nyelvre fordította:

dr. Kész Barnabás, PhD és dr. Braun László, PhD

A magyar nyelvű fordítás szövegét szerkesztette, a szövegközti és végjegyzetes hivatkozásokat lábjegyzetes hivatkozásokra átdolgozta:
dr. Csatóry György, PhD, Dobos Sándor és dr. Molnár D. Erzsébet, PhD

Műszaki szerkesztés és tördelés: *Orbán Melinda*

Korrektúra: *Gricza-Varcaba Ildikó*

Borítóterv: *Vezsdel László*. A borítón a Magyar Nemzeti Múzeumban kiállított a Wesselényi-féle összeesküvés mártírjait és kivégzésüket megörökítő festményről készített fénykép-felvétel látható, mely az ingyenes és szabadon felhasználható képeket tartalmazó honlapokról (Wikipédia, Wikimédia Commons) került letöltésre.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felel: *Dobos Sándor* (a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlegének vezetője)

A kiadvány nem kereskedelmi, nem jövedelemszerzési és jövedelemfokozási célból, hanem a magyar kultúra ápolása, megőrzése és népszerűsítése céljából került kiadásra.

Az *Örökségünk Könyvtára* című könyvsorozat negyedik kötetének elkészítését és megjelentetését az MTA Domus Kuratóriuma támogatja.

Kiadó: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (cím: 90 202, Beregszász, Kosuth tér 6. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua) és a „RIK-U” Kft. (cím: 88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

Nyomdai munkálatok: „RIK-U” Kft.

ISBN 978-617-7868-70-4 (Könyvsorozat)

ISBN 978-617-8046-56-9

© Soós Kálmán örököse, 2022

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2022

ELŐSZÓ

Soós Kálmán idén lenne 60 éves. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola egy kötettel, a kandidátusi disszertációjának publikálásával szeretne tisztelegni első rektora emléke előtt. Távozása után ez a második kézírata, melyet a Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpont és a Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék közkinccsé tesz. Ezzel a kiadvánnyal is szeretnénk felhívni a kárpátaljai magyarság figyelmét Soós Kálmán történész-kutatói tevékenységére, amely a XX. század 80-as éveiben fiatal kutatóként egyedülálló volt vidékünkön. Jól tudjuk, hogy az ő munkássága mögött igazi teljesítmény állt, a tanulmányaiban ismertetett tényanyagot sokoldalúan, elsősorban levéltári források alapján elemezte, felhasználva a történettudomány segédtudományai adta lehetőségeket is. Nehéz röviden megfogalmazni, ki is volt Ő a kárpátaljai magyarság számára, de azt hiszem, hogy aki ismerte egyetért azon véleménnyel, hogy nagy tudású és egyben becsületes ember volt. Olyan, akiből mindig is hiány volt. Ha egyéniségét, tanári, kutatói és szervezői mivoltát vizsgáljuk, egyértelműen olyan személyiség rajzolódik ki előttünk, aki munkaköri elfoglaltsága közepette a nehézségek ellenére is mindig barátságos és segítőkész tudott lenni. Az irányából folyamatosan áramló jóindulatot mindenki megtapasztalhatta, aki kapcsolatba került vele. Ő volt az, aki olyan mentalitást tudott magával hozni Szalókáról, a Tisza által ölelt kis falucskából, mellyel meg tudta hódítani a tudomány akkori fellegráit mind Ungváron, mind Moszkvában. Erre csak a különös tehetséggel megáldott emberek képesek. Igaz, tudományos pályája során neki is meg kellett küzdenie a kisstílusú és valójában a tudomány iránti érdeklődést elnyomó kisebb-nagyobb vezetőkkel, azokkal a gáncsoskodókkal, akik mindig is irigyelték tehetségét és kiállítását. Pedig ő csak az igaz utat követte élete végéig, és abban bízott, hogy Isten az igaz ügyet sohasem hagyja el. Neki lett igazza...

A sorsnak köszönhetően mindig voltak támogatói, akik felfigyeltek tehetségére. Ilyen volt Váradi-Sternberg János egyetemi tanár, aki segítette őt a történelemtudomány művelésében. Ő lett a mentora, akinek ajánlására a magyar állam által kialakított Hungarológiai Intézetbe vették fel tudományos munkatársnak. Az aspirantúrát már középiskolai tanárként elkezdte ösztöndíj vagy más anyagi támogatás nélkül. 1989-ben

felvételt nyert a Moszkvai Egyetem doktori iskolájába, ahol szintén magyar vonatkozású témát választott doktori disszertációjául, másik általa nagyra becsült témavezetője, Susarin V. P. professzor vezetésével. Az aspirantúra áttörést jelentett a nagy feladatokra vágyó fiatal életében, mivel egy olyan környezetben élt, amelyben továbbtanulását sem egyeteme sem intézménye nem támogatta. Felvételezni az aspirantúrára például szabadsága alatt ment el oly titokban, hogy még hozzátartozóinak sem merte megmondani, tartva attól, hogy akadályozva lesz. Vívódásainak eredményei hosszú évek folyamán értek be, a nehézségek ellenére az aspirantúrát sikerült elvégeznie, ami magyarként keveseknek adatott meg.

Tudományos fokozatát az Orosz Tudományos Akadémia Szlavisztikai és Balkanisztikai Intézetében szerezte meg 1993-ban. Kandidátusi disszertációjának címe *Belpolitikai harc a Magyar Királyságban a XVII. század 60-as éveiben (Az 1664–1670. évi főnemesi összeesküvés)* volt. Sokoldalúan elemezte a magyar uralkodói réteget a XVII. században csakúgy, mint a feudális államberendezkedés erősödését és gyengülését. Az 1664–1670. évi főúri összeesküvésen keresztül mutatta be a korabeli Magyarországon uralkodó belviszályokat, a nagy feszültséget generáló összeesküvést, a fegyveres harcot. A munka kiválóan sikerült, mivel – ahogy tőle megtudhattuk – a moszkvai népes tudományos bizottság tagjai közül senkinek nem volt ellenvetése, egyhangúlag szavazták meg a tudományos fokozatát.

Élete során szervezője és első rektora lehetett a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolának, a kárpátaljai magyarság tudományosság fellegvárának. Mint a kárpátaljai magyarság iránt elkötelezett személyiségnek, a szervezői és szakmai tevékenysége itt kibontakozhatott és távlatokat mutatott a kisebbségpolitikában is.

Az alábbi disszertáció orosz nyelven íródott, ezért fordítását szerkesztett formában tesszük közzé. A fordítók – Braun László és Kész Barnabás főiskolai tanárok – igyekeztek eredeti formában visszaadni azokat a gondolatokat és szófordulatokat, melyeket a szerző használt a XVII. századi események előadásakor. Meggyőződésünk, hogy ezen tudományos mű segítségével jól szemléltethető, hogy hol állt a magyar tudományosság a felvetett kérdéseket illetően mintegy harminc évvel ezelőtt. Ettől függetlenül nem csupán tudománytörténeti munkaként értékelhetjük, hanem olyan műként, amely ma is alapul szolgálhat a tárgyalt tudományos kérdések tisztázásakor.

Emlékével együtt kötelességünk megőrizni örök optimizmusát, kiállását a kisebbségi létünkben fakadó, az összmagyarság értékeit képviselő ügyek mellett. Kötetét ajánljuk mindazoknak, akik érdeklődnek a magyar történelem kevésbé ismert korszakai iránt.

Beregszász, 2022. május 17.

dr. Orosz Ildikó, PhD
és dr. Csatáry György, PhD

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ (<i>A könyvsorozat szerkesztőbizottsága</i>).....	5
ELŐSZÓ (<i>Orosz Ildikó, Csatáry György</i>)	7
SOÓS KÁLMÁN: BELPOLITIKAI HARC A MAGYAR KIRÁLYSÁGBAN A XVII. SZÁZAD 60-AS ÉVEIBEN (Az 1664–1670. évi főnemesi összeesküvés)	11
BEVEZETÉS	13
I. FEJEZET. FORRÁSOK ÉS IRODALOM	15
II. FEJEZET. A MAGYAR KIRÁLYSÁG FŐÚRI RÉTEGE A XVII. SZÁZAD ELEJÉN	27
1. A feudális társadalmi rendszer fejlődésének eredményei	27
2. A magyar társadalom szociális szerkezete.....	32
3. A belpolitikai küzdelem külpolitikai feltételei a Magyar Királyságban a XVII. század 60-as évei előtt.....	60
III. FEJEZET. AZ 1664–1670-ES FŐNEMESI ÖSSZEESKÜVÉS.....	71
1. A belpolitikai harc fő szakaszai a Magyar Királyság- ban 1664-ig	71
2. Az összeesküvés megszervezése	80
3. Az összeesküvők tevékenysége (1666 augusztusa – 1670 áprilisának eleje).....	91
4. A fegyveres harc	107
BEFEJEZÉS	117
BIBLIOGRÁFIA.....	119
Források.....	119
Szakirodalom.....	129

S 79 Калман Шовш

Внутрішньополітична боротьба в Угорському Королівстві в 60-х роках XVII століття (змова аристократії у 1664–1670 роках): Монографія / Автор: Калман Шовш. Берегове–Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці II – ТОВ «РІК-У», 2022. – 156 с. (угорською мовою) – Наша спадщина. Книга 4. Серія Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II / Редакційна колегія серії: Ільдико Орос, Степан Черничко (головні редактори), Дюло Фодор (заступник головного редактора) та Олександр Добош (відповідальний редактор) [та ін.].

ISBN 978-617-7868-70-4 (Серія)

ISBN 978-617-8046-56-9

Серію «Наша спадщина» було започатковано Закарпатським угорським інститутом імені Ференца Ракоці II у 2020 році з метою підтримки культури закарпатських угорців та її популяризації серед українців. До серії входять як такі пов'язані з історією, науковим та культурним життям Закарпаття книги, які вже раніше видавалися, так і ті, що раніше не публікувалися й існували лише в рукописах. Книги видаються угорською й українською мовами. Пропоноване видання, що є четвертою книгою серії, – це переклад угорською мовою російськомовної дисертації Калмана Шовша «Внутрішньополітична боротьба в Угорському Королівстві в 60-х роках XVII століття (змова аристократії у 1664–1670 роках)» на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, захищеної 1993 року в Інституті слов'янознавства та балканістики Російської академії наук.

У кандидатській дисертації Калмана Шовша із залученням архівних історичних джерел та широкого кола наукової літератури проаналізовано малодосліджену, але важливу подію в історії розчленованого на три частини після битви при Могачі Угорського Королівства – антигабсбурзьку змову аристократів під проводом Ференца Вешелені та Пейтера Зріні у 1664-1670-х роках.

УДК 94(439)“1664/1670”

Наукове видання
Серія «НАША СПАДЩИНА»
КНИГА 4

(Серія Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ)

Калман Шовш
ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА
В УГОРСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ В 60-Х РОКАХ XVII СТОЛІТТЯ
(змова аристократії у 1664–1670 роках)

Монографія

2022 р.

Підготовлено до друку Видавничим відділом спільно з Науково-дослідним центром імені Тиводора Легоцькі та кафедрою історії та суспільних дисциплін Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ

Редакційна колегія серії:

Головні редактори: *Ільдико Орос, канд. пед. наук, доцент* (президент ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ) та *Степан Черничко, докт. філол. наук, професор* (ректор ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Заступник головного редактора: *Дюло Фодор, канд. геогр. наук, доцент* (проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Відповідальний редактор: *Олександр Добош* (начальник Видавничого відділу, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Члени редакційної колегії: *Борнобаши Кейс, докт. філос. у гал. гуман. наук за спеціальн. «Етнографія та культурна антропологія»* (кафедра історії та суспільних дисциплін), *Єва Гуттерер* (кафедра педагогіки та психології), *Каталін Кучінка, канд. фіз.-мат. наук* (кафедра математики та інформатики), *Ержебет Козут, докт. філос. у гал. природн. наук за спеціальн. «Ботаніка та садівництво»* (кафедра біології та хімії), *Шандор Генці, докт. філос. у гал. природн. наук за спеціальн. «Науки про Землю (Петрографія)»* (кафедра географії та туризму), *Єва Кіш, докт. іст. наук, старший науковий співробітник* (кафедра обліку і аудиту), *Василь Чордаш* (кафедра філології), *Степан Коложжварі, докт. філос. у гал. природн. наук за спеціальн. «Біологія»* (Науково-дослідний центр ім. Іштвана Фодора), *Рейка Матей* (Науково-дослідний центр ім. Антала Годинки) та *Слизова Молнар Д, докт. філос. у гал. гуман. наук за спеціальн. «Історія»* (Науково-дослідний центр ім. Тиводора Легоцькі)

Автор:

Калман Шовш

Переклад угорською мовою:

Борнобаши Кейс, докт. філос. у гал. гуман. наук за спеціальн. «Етнографія та культурна антропологія» та *Ласло Браун, докт. філос. у гал. гуман. наук за спеціальн. «Історія»*

Редагування угорського тексту та упорядкування й оформлення покликань:

Слизова Молнар Д, докт. філос. у гал. гуман. наук за спеціальн. «Історія»,
Олександр Добош та Юрій Чотарі, канд. іст. наук

Технічне редагування та верстка: *Мелінда Орбан*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба*

Дизайн обкладинки: *Ласло Веждел*. На обкладинці використано фотографію виставленого в Національному музеї Угорщини художнього полотна, на якому зображено момент страти учасників змови під проводом Ф.Вешелені. Зображення завантажено з сайтів із вільним і безкоштовним доступом (Wikipedia, Wikimedia Commons).

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Чере Янош” при ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ*

Відповідальний за випуск: *Олександр Добош* (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Книга видана не з комерційною метою чи для отримання або збільшення вигоди, а винятково для збереження, розвитку та популяризації угорської культури.

Підготовку і публікацію четвертої книги серії «Наша спадщина» здійснено за підтримки Кураторії «Domus» АН Угорщини.

Видавництво: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) *Статут «Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ» (Затверджено протоколом загальних зборів Благодійного фонду За ЗУІ, протокол №1 від 09.12.2019р., прийнято Загальними зборами ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ, протокол №2 від 11.11.2019р., зареєстровано Центром надання адміністративних послуг Берегівської міської ради, 12.12.2019р.)* та **ТОВ «РІК-У»** (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

Здано у роботу 16.12.2021. Підписано до друку 15.06.2022.

Шрифт «Times New Roman». Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 12,7. Формат 70x100/16. Замовл. № 21К. Тираж 300.